

ností, zvyků. Pěstoval v novinách humor a satiru; těmto žánrům sloužilo jednou prostředím převráceného Kocourkova, jindy forma dopisu, proroctví, slovníku, úřední vyhlášky, dramatické scény, rozjímání.

Linda měl básnický talent epika, prokázal to např. v historické romanci *Jiří Poděbrad*. Nejpodstatnější část jeho veršové tvorby je ovšem sporná: předpokládá se jenom, že byl také autorem epiky RKZ. Jméno básníka, jemuž se obdivoval i Máchas, získal si hlavně prozaickou skladbou *Záře nad pohanstvem aneb Václav a Boleslav* (1818). Děj tohoto „vyobrazení z dávnověkosti vlastenské“ je umístěn do 10. století, kdy se domácí pohanství střetá s pronikajícím křesťanstvím, jež má oporu v šlechtě knížeti Václavovi. Boleslav nepřije křesťanství, protože s ním hyne všechno původní a přirozené a otvírá se přístup cizímu, lstivému živlu. K zavraždění bratra se odhodlává až po duševních bojích, když mu kněží vysvětlí jeho sen jako příkaz bohů, aby takto odvrátil pohromu od svého národa; po vražedném činu je zachvácen lítostí a touhou po nové víře. Rozpor mezi bratry je doveden až k tomuto očistnému závěru, jímž je konflikt smířen, a v souladu s tím celá povídka předestírá střetnutí dvou kultur tak, že staví obrazy pohanského a křesťanského světa vedle sebe, aniž klade výše hodnotu jednoho nebo druhého. Jeden i druhý svět se zrcadlí ve velkoryse pojatých postavách a jejich úvahách i dialozích, v přírodních scénériích odpovídajících charakteru osob nebo prostředí, ve výjevech slavností, zábav, ve zpěvu písní, ve vyprávění událostí i starých bájí. Také prostředky jazykové uměleckého podání (konstantní epiteta, rozvětvená přirovnání, nově tvořená slova, zvukové vybavení věty) směřují k tomu, aby čtenáře přenesly do zvláštního ovzduší minulosti, a tak aby toto ovzduší zpřítomnilo: co se v minulosti uzavřelo, otvírá se tímto způsobem a trvá jakožto monumentalizovaná lidská skutečnost citového života, představ, tužeb, vášní, bojů. Svou *Záři* dal Linda české literatuře první původní dílo „básnické prózy“, odpovídající preromantickým tendencím. Obdobně usiloval o poetické pojetí dramatu hrou *Jaroslav Šternberg v boji proti Tatarům* (1823).

Antonín Macek

/ 1872 - 1923 /

Básník, prozaik, publicista, kritik a překladatel; jeho různorodou tvorbu sjednocuje úsilí integrovat bohatou škálu kulturních hodnot minulosti do dělnického hnutí, a tak hledat cestu k nové proletářské kultuře a k novému umění budoucnosti.

Antonín Macek se narodil 17. 6. 1872 v Mladé Boleslavi. Nemoc mu sice znemožnila dokončit gymnázium, nezabránila mu však v rozsáhlých

soukromých studiích nejrůznějších humanitních oborů (dějiny literatury, historie, jazykověda, filozofie, výtvarné umění aj.). Macek byl nejprve řezbářem, kresličem, štukatérem, úředníkem, ale jeho encyklopedické znalosti i jazykové schopnosti ho přímo předurčovaly k práci novinářské. Když r. 1897 vstoupil do sociálně demokratického deníku *Právo lidu*, byl již znám proletářské veřejnosti jako její básník. V l. 1903–20 řídil ilustrovaný dělnický časopis *Rudé květy* (za války s názvem *Svět*), s nímž spolupracovali významní čeští umělci. Vedle beletrie psal Macek i protiklerikální a osvětové brožury, sestavil obsáhlou českou antologii dělnických básníků *Poezie sociální* (1902), zabýval se bibliofilstvím, redigováním knižnic aj. Kritiky výtvarného umění publikoval zejména ve *Světozoru* (1914–15) a v *Zlaté Praze* (1912–21). V sociálně demokratickém tisku působil až do r. 1920; jako příslušník marxistické levice stal se jedním ze zakladatelů Komunistické strany Československa, redaktorem *Rudého práva* a dalších komunistických časopisů (*Komunista*, satirický *Sršatec*). Zemřel 22. 5. 1923 v Praze.

Rozsáhlé dílo Antonína Macka zahrnuje básně, prózy, kritiky, filozofické úvahy, eseje, publicistické a odborné práce, pamflety a překlady. Jeho básnické dílo tvoří jednak poezie zaměřená bezprostředně k revolučnímu účínu (příležitostná a agitační lyrika, např. k *Prvním májům*), jednak poezie reflexivní. Na formální vytříbenosti meditativní lyriky je zřejmý vliv lumírovské poezie, zejména J. Vrchlického. Převažuje v ní touha po harmonickém, svobodném životě, filozofické rozvažování nad osudem člověka, plným rozporů a trpkých poznání (*Kniha o ráji*, 1913; *Velký mír*, 1918). Snaha o objektivaci osobních krizí je patrna ze sbírky hymnické poezie *Mé Čechy a jiné básně* (1918), dokládající, že Macek patří mezi nejvýznamnější básníky, kteří v době zrodu národní samostatnosti zobrazili trvalost i proměnlivost obsahů dějinného úsilí českého národa.

Podobně jako v poezii je i v próze patrna autorova velká znalost světového písemnictví. Macek se projevil jako pečlivý a vynalézavý stylista, jehož filozofické reflexe svědčí o nekonvenčním přístupu k duchovnímu dědictví vzdálených epoch. Povídky jsou většinou osnovány na podkladě starých předloh: *Bezbožné povídky* (1911) se opírají o texty z voltairiánského a encyklopedického 18. století, *Povídky z východu* (1912) čerpají z čínské literární tradice apod. Mackovi však nešlo o pouhé překlady nebo adaptace, ale o domyšlení a aktualizaci původních textů. Např. v legendě *Robert Dábel z Dvou povídek* (1911) nalezl v romantické historii kontrasty a rozpory středověku. Lupiče a vraha Roberta Dábla, který popírá svými činy boha i zbabělost v člověku, vidí Macek jako zosobnění lidské touhy, jež však nemůže být uskutečněna ani zločineckou krutostí, ani náboženskou pokorou. Tragédie tohoto barbara spočívá podle Macka v marném volání po „Nejvyšším“, v neexistenci boží.

Mackovy stati o umění rostou z poznání dialektiky kontinuity a diskontinuity dosavadního vývoje, který je interpretován jako vnitřně rozporný, vyžadující jemného a odstíněného přístupu. V řadě studií se pokoušel

stanovit také základní rysy budoucího umění, které vzejde přímo z revolučního proletářského hnutí.

Mackova esejistika (např. knižní soubor z r. 1916 *Listy k srdci*) velmi názorně osvětluje autorovu tvorbu básnickou. V esejistice Macek vycházel z poznání nelidského uspořádání lidských vztahů, které způsobilo, že člověk ztratil jakoukoli celistvost a vnitřní harmonii. „Milióny lidí žijí tímto podživotem,“ psal Macek, „v temnotách nedůstojných života, v uzoučkých klecích ubohých zájmů.“ Socialismus má proto přinést totální obrodu, nikoli jen dílčí nápravu v hospodářské sféře. Macek se domníval, že socialismus nejprve určí pevný základ každému individuu tím, že učiní smysluplným pracovní proces; tím promění člověka-stroj v člověka, jenž si bude vytvářet svůj poměr ke kosmu (v tomto bodu shledává Macek obdobu mezi křesťanstvím a socialismem). Pro tuto revoluční změnu má velký význam kapitalistickým utilitářstvím potlačená imaginace, která se stane nezbytnou součástí lidského života. Obecné závěry pak vedly Macka k stanovení nových funkcí socialistického spisovatele, který má tento proces humanizace svým dílem předcházet.

Jako překladatel seznamoval Macek dělnické čtenáře zejména s literaturou francouzskou (Voltaire, A. France, Ch. L. Philippe), německou (je prvním překladatelem E. E. Kische, jehož reportáže vydal již před první světovou válkou) a americkou (U. Sinclair). Je též autorem českého textu *Internacionály* a jedním z prvních překladatelů Lenina a poválečné ruské revoluční literatury.

Jiří Mahen

/ 1882 - 1939 /

Básník, prozaik, dramatik, publicista, příslušník generace, která vstoupila do literatury ve znamení sociálního protestu a anarchistického buřičství. Jeho umělecká tvorba, zahrnující různé literární žánry a experimentující s různými literárními útvary, byla provázena mnohostrannou kulturní aktivitou. Zvláště významně se Mahen podílel na rozvoji českého divadelnictví jak svou dramatikou, tak svou prací dramaturgickou a režijní, spojenou s hledáním nových forem výchovné a osvětové práce.

Jiří Mahen, vlastním jménem Antonín Vančura, se narodil 12. 12. 1882 v Čáslavi. Jeho otec byl pekařem a pocházel ze staré evangelické rodiny, k níž náležel i spisovatel Vladislav Vančura, Mahenův synovec. Mahen byl třetí z třinácti dětí a vyrostl v sociálně stísněných poměrech. Vystudoval gymnázium v Čáslavi a v Mladé Boleslavi, od r. 1902 studoval na filozofické fakultě v Praze češtinu a němčinu. Ještě jako gymnazista